

Tezaurul de la sfârșitul domniei lui Traian descoperit la Ploiești în 1932

Mihai DIMA*

În urmă cu circa trei decenii, B. Mitrea semnală, atât în cronică descoperirilor monetare din revista *Dacia*¹, cât și în volumul al șaselea din seria *Coin Hoards*², un tezaur descoperit în 1933, în județul Prahova, din care se păstrau la Institutul de Arheologie din București 12 denari romani imperiali, emiși de Vespasian – 1 exemplar (Titus), Domitian – 5 exemplare, și Traian – 6 exemplare, ultimii din anii 114-117.

Verificarea informațiilor publicate cu documentația aflată la IAB nu a lămurit problema provenienței tezaurului, din nota de inventar reieșind că acesta a ajuns la Muzeul Național de Antichități prin intermediul Societății petroliere „Redevența” din Ploiești, dar fără nicio precizare privind condițiile descoperirii sau numărul inițial de monede. Structura transmisă de B. Mitrea este corectă, însă cele mai recente piese pot fi încadrate mai exact și anume în anul 116 (2 exemplare). Întrucât acestea sunt practic necirculate, putem afirma că ascunderea, pierderea sau, foarte probabil, depunerea lor a avut loc la puțin timp după ce au fost emise. Cum era de așteptat, toate piesele au fost bătute la Roma.

Recent ne-a fost semnalat un lot de șase monede romane de argint descoperite la Ploiești în perioada interbelică, ilustrate într-o lucrare contemporană, referitoare la istoria orașului³, care s-a dovedit că făceau parte din tezaurul menționat de B. Mitrea. În aceeași lucrare am găsit și câteva informații despre proveniența unuia dintre puținele depozite monetare din timpul lui Traian descoperite pe teritoriul României.

În capitolul intitulat *Scurtă privire istorică asupra originii și extinderii orașului Ploiești*, Al. Budescu relatează: „Neexistența însă a unor cetăți Daco-Romane, în regiunea dintre Teleajen și Prahova, nu exclude [. . .] lipsa oricărei vieți sau așezări în acele timpuri. Valurile de pământ ușor vizibile din jurul orașului în spre Nord, o dovedesc îndeajuns. În vecinătatea unui asemenea val pe proprietatea Soc. An. Redevența, din nordul orașului nostru, s’au găsit cu ocazia unor săpături întâmplătoare, în luna Octombrie 1932, lângă resturile unor oseminte, douăsprezece monede de argint (între care unsprezece bine conservate), din epoca lui Domițian [. . .] și alte monede cu efigia Împăratului Traian . . .”⁴.

În vocea *Ploiești* din EAIVR, V. Teodorescu menționează, la rândul lui, că „în cartierul Bereasca au fost identificate [. . .] și morminte de înhumăție cu monede de la Domitian și Traian”, făcând referire la lucrarea lui Al. Budescu, dar fără să precizeze că piesele au fost găsite la un loc⁵ și că ele ar putea constitui un tezaur. Nu știm dacă V. Teodorescu a avut și alte surse de informație privind descoperirea aflată acum în atenția noastră sau se baza doar pe faptul că în imediata vecinătate a cartierului Bereasca, situat în zona de nord-est a Ploieștiului, era amplasată în prima jumătate a sec. al XX-lea rafinăria *Oriental*,

* Banca Națională a României; Mihai.Dima@bnro.ro

¹ B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie – 1978 (XXII)*, *Dacia*, N.S., 23, 1979, p. 374, nr. 72.

² B. Mitrea, *CH*, 6, 1981, p. 25, nr. 96.

³ Al. Budescu, *Ploieștii, I, Documentări: demografice, isto-*

rice, economice. Municipiul Ploiești în comparație cu celelalte municipii, București, 1934. Piesele ne-au fost semnalate de către dl. Constantin Ilie.

⁴ Al. Budescu, *op. cit.*, p. 68-69.

⁵ V. Teodorescu, EAIVR, III, p. 328, sub vocea *Ploiești*.

care aparține societății Redevența⁶. Dat fiind că la doar câteva sute de metri distanță se află râul Teleajen, de-a lungul căruia au ieșit la lumină alte două tezaure încheiate cu monede de la Traian, în localitățile Cocoșești⁷ și Râfov⁸, este foarte posibil ca localizarea lui V. Teodorescu să fie corectă.

Totuși, merită avută în vedere și posibilitatea ca tezaurul să fi fost descoperit în partea de nord-vest a orașului, în cartierul Malu Roșu, unde se găsea rafinăria Xenia, care a aparținut, de asemenea, societății Redevența⁹. Spre această concluzie ne conduce faptul că valul de pământ amintit de Al. Budescu trebuie să fie *vallum*-ul roman târziu, Brazda lui Novac de Nord, care trecea chiar pe teritoriul Ploieștilor, fiind vizibil la începutul secolului trecut la bariera Rudului și în cartierul Malu Roșu¹⁰. În favoarea acestei ipoteze ar putea fi invocată vecinătatea castrului de la Târgșoru Vechi, aflat la câțiva kilometri spre vest.

În concluzie, ne aflăm în fața unui mic tezaur sau depozit funerar descoperit în toamna anului 1932 (nu 1933), în partea de nord a municipiului Ploiești, fără a putea stabili mai exact, cel puțin deocamdată, zona de proveniență. Acesta se încadrează într-un orizont de teaurizare identificat în Muntenia centrală, din care mai fac parte tezaurele de la Cocoșești și Râfov, menționate mai sus, ambele din jud. Prahova, și cel de la Crivățu, jud. Dâmbovița¹¹.

VESPASIAN: TITUS CAESAR

1. Denar; AR ↓ 2,91 g; 17,9x18,8 mm. IAB, inv. 778/1.
Av. T CAESAR – IMP VESPASIAN (din dreapta jos); cap laureat spre dreapta.
Rv. IOVIS – CVSTOS; Jupiter spre stânga, lângă un altar, ținând patera și sceptrul.
RIC, p. 39, nr. 211, Roma, anii 75-79.
BMC, p. 53, nr. 305, Roma, anii 75-79.

DOMITIAN

2. Denar; AR ↘ 3,35 g; 18,3x19,4 mm. IAB, inv. 778/2.
Av. IMP CAES DOMIT AVG – GERM PM TR P VIII; cap laureat spre dreapta.
Rv. IMP XVII COS XIII – CENS PPP; Minerva spre stânga, ținând un fulger și o sulică; scut lângă piciorul stâng.
RIC, p. 169, nr. 133, Roma, anii 88-89.
BMC, p. 330, nr. 149, Roma, anii 88-89.

⁶ D.-O. Pintilie, *Activitatea Societății „Redevența” în perioada 1918-1948 reflectată în documente de arhivă*, în *Armata română și unitatea națională. Studii și Comunicări*, Pitești, 2008, p. 235-240.

⁷ R. Ocheșeanu, *Descoperirea monetară de la Cocoșești (comuna Păulești), județul Prahova*, CAB, 4, 1992, p. 333-339; Gh. Poenaru Bordea, B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie – 1992 (XXXVI)*, Dacia, N.S., 37, 1993, p. 312, nr. 29; M. Dima, *Un tezaur de la începutul secolului al II-lea p.Chr. descoperit la Cocoșești, com. Păulești, jud. Prahova*, BSNR, 92-97 (1998-2003), 2003, p. 75-82; Delia Moisil, G. Depeyrot, *Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie*, Moneta 33, Wetteren, 2003, p. 201-202, nr. 209; C. Ilie, *Păuleștii din Prahova. Repere monografice, comentarii, amintiri*, Ploiești, 2012, p. 21-31; vezi în acest volum p. 123-132.

⁸ B. Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din*

Muntenia cu Republica romană, reflectate în descoperiri monetare, SCN, 2, 1958, p. 167-168; idem, *Découvertes monétaires en Roumanie – 1978 (XXII)*, Dacia, N.S., 23, 1979, p. 374, nr. 76; idem, CH, 6, 1981, p. 25, nr. 97; Gh. Bichir, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București, 1984, p. 64, nr. 13; M. Dima, *op. cit.*, p. 80; Delia Moisil, G. Depeyrot, *op. cit.*, p. 203-204, nr. 212; M. Dima, T. Isvoranu, *Un tezaur de la începutul sec. II p.Chr. descoperit la Râfov, jud. Prahova*, în Simpozion Chișinău 2002, p. 55-57.

⁹ D.-O. Pintilie, *op. cit.*, p. 239.

¹⁰ V. Teodorescu, *loc. cit.*

¹¹ B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie – 1980 (XXIV)*, Dacia, N.S., 25, 1981, p. 385, nr. 116; idem, *Découvertes monétaires en Roumanie – 1985 (XXIX)*, Dacia, N.S., 30, 1986, p. 192, nr. 10; Delia Moisil, G. Depeyrot, *op. cit.*, p. 221, nr. 285; M. Dima, *loc. cit.*

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Pl. I. Denari romani imperiali din tezaurul de la Ploiești.

Pl. II. Denari romani imperiali din tezaurul de la Ploiești ilustrați în cartea lui Al. Budescu.

3. Denar; AR ↓ 3,13 g; 17,8x19,1 mm. IAB, inv. 778/3.
 Av. IMP CAES DOMIT AVG – GERM PM TR P XI; cap laureat spre dreapta.
 Rv. IMP XXI · COS XVI CENS PPP; Minerva mergând spre dreapta, pe o proră, ținând un scut și o sulită; bufniță lângă piciorul stâng.
 RIC, p. 173, nr. 167a, Roma, anul 92.
 BMC, p. 337, nr. 189, Roma, anul 92.
4. Denar; AR ↓ 3,08 g; 18,4x18,7 mm. IAB, inv. 778/4.
 Av. IMP CAES DOMIT AVG – GERM PM TR P XII; cap laureat spre dreapta.
 Rv. IMP XXII C – OS XVI CENS PPP; Minerva spre stânga, ținând o sulită în mâna dreaptă și mâna stângă pe șold.
 RIC, p. 174, nr. 174, Roma, anii 92-93.
 BMC, p. 339, nr. 207, Roma, anii 92-93.
5. Denar; AR ✓ 3,12 g; 17,7x19,2 mm. IAB, inv. 778/5.
 Av. IMP CAES DOMIT AVG – GERM PM TR P XIII; cap laureat spre dreapta.
 Rv. IMP XXII COS XVI CENS PPP; Minerva mergând spre dreapta, ținând un scut și o sulită.
 RIC, p. 174, nr. 175, Roma, anii 93-94.
 BMC, p. 340, nr. 214, Roma, anii 93-94.
6. Denar; AR ✓ 3,39 g; 17,5x18,5 mm. IAB, inv. 778/6.
 Av. IMP CAES DOMIT AVG – GERM PM TR P XIII; cap laureat spre dreapta.
 Rv. IMP XXII COS XVII CENS PPP; Minerva mergând spre dreapta, ținând un scut și o sulită.
 RIC, p. 175, nr. 186, Roma, anul 95.
 BMC, p. 341, nr. 222, Roma, anul 95.

TRAIAN

7. Denar; AR ✓ 2,94 g; 18,4x19,9 mm. IAB, inv. 778/7.
 Av. IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TR P; bust laureat, drapat pe umărul stâng, spre dreapta.
 Rv. COS V PP SPQR OPTIMO PRINC; Felicitas spre stânga, ținând caduceul și cornul abundenței.
 RIC, p. 252, nr. 121, Roma, anii 103-111.
 BMC, p. 73, nr. 301, Roma, anii 103-111.
 Hill, p. 140, nr. 482, Roma, anul 108.
8. Denar; AR ✓ 2,89 g; 17,4x19,3 mm. IAB, inv. 778/8.
 Av. IMP TRAIANO [AVG] GER DAC PM TR P; bust laureat, drapat pe umărul stâng, spre dreapta.
 Rv. [C]OS V PP SPQR OPTIMO PRINC; Victorie spre stânga, ținând o cunună și o ramură de palmier.
 RIC, p. 253, nr. 128, Roma, anii 103-111.
 BMC, p. 76, nr. 328, Roma, anii 103-111.
 Hill, p. 140, nr. 492, Roma, anul 109.
9. Denar; AR ✓ 2,18 g; 16,6x19,3 mm. IAB, inv. 778/9.
 Av. IMP T . . . R DAC PM T[R P]; bust laureat spre stânga.
 Rv. COS V PP SPQR OP[TI]MO PRINC; Arabia spre stânga, lângă o cămilă, ținând o ramură și un mănunchi de bețișoare de scorțișoară (?).
 RIC, p. 253, nr. 142, Roma, anii 103-111.
 BMC, p. 73, nr. 297 notă, Roma, anii 103-111.
 Hill, p. 140, nr. 489, Roma, anul 109.

10. Denar; AR \surd 3,07 g; 18x19,5 mm. IAB, inv. 778/11.
 Av. IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TR P COS VI PP; bust laureat, drapat, spre dreapta.
 Rv. S · P · Q · R · OPTIMO [PRINCIPI]; Genius spre stânga, ținând o pateră și spice.
 RIC, p. 263, nr. 275, Roma, anii 112-114.
 BMC, p. 90, nr. 429, Roma, anii 112-117.
 Hill, p. 144, nr. 616, Roma, anul 114.
11. Denar; AR \surd 2,95 g; 17,5x19 mm. IAB, inv. 778/12.
 Av. IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC; bust laureat, drapat, spre dreapta.
 Rv. PM TR P COS VI PP SPQR // FORT RED în exergă; Fortuna șezând spre stânga, ținând cârma și cornul abundenței.
 RIC, p. 267, nr. 318, Roma, anii 114-117.
 BMC, p. 113, nr. 578, Roma, anii 112-117.
 Hill, p. 148, nr. 709, Roma, anul 116.
12. Denar; AR \surd 3,19 g; 16,9x19 mm. IAB, inv. 778/10.
 Av. IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC; bust laureat, drapat, spre dreapta.
 Rv. PM TR [P] – COS VI PP SPQR; Felicitas spre stânga, ținând caduceul și cornul abundenței.
 RIC, p. 268, nr. 343, Roma, anii 114-117.
 BMC, p. 109, nr. 541, Roma, anii 112-117.
 Hill, p. 148, nr. 710, Roma, anul 116.

A hoard from the end of the Trajan's reign discovered at Ploiești in 1932

ABSTRACT

The author presents a hoard of 12 Roman imperial denarii found in 1932 at Ploiești, Prahova county. Six of these coins have been illustrated in a book on the history of the city published by Al. Budescu in 1934. The hoard comprises: Vespasian: Titus – 1 sample, Domitian – 5 samples and Trajan – 6 samples.

The coins are preserved in the numismatic collection of the Vasile Pârvan Institute of Archaeology from Bucharest.

The latest coin of this hoard was struck in A.D. 116 (Hill, p. 148, no. 710).

FIGURES CAPTION

Pl. I. Roman imperial denarii from the Ploiești hoard.

Pl. II. Roman imperial denarii from the Ploiești hoard illustrated in Al. Budescu's book.